

Halvard Buhaug, Lars-Erik Cederman og Kristian Gleditsch Ulikhet, eksklusjon og borgerkrig

Sentrale bidragsytere til nyere borgerkrigsforskning har sådd tvil om betydningen av sosial frustrasjon, og det blir ofte hevdet at empiriske data motbeviser at etnisitet eller ulikhet kan knyttes til høyere konfliktrisiko. Vi mener at dette standpunktet skyldes en manglende forståelse for hva som utgjør de viktigste sosiale skillelinjene i sårbare samfunn. I stedet for å definere sosial ulikhet som forskjeller mellom individer ser vi her på systematiske forskjeller mellom politisk relevante etniske grupper. Gjennom en statistisk analyse av alle borgerkriger siden 1960 finner vi at etnopolitisk diskriminering og økonomisk marginalisering av minoritetsgrupper bidrar vesentlig til å øke faren for konflikt. Tradisjonelle individbaserte mål på sosial ulikhet har derimot relativt liten forklaringskraft. Artikkelen er en bearbeidet versjon av arbeid som tidligere er publisert på engelsk.

Koblingen mellom ulikhet og borgerkrig har i flere tiår vært gjenstand for vitenskapelig debatt og tallrike tverrnasjonale studier. Slike koblinger kan begrunnes både fra et marxistisk perspektiv (Boswell og Dixon, 1993) eller som en mer psykologisk inspirert tese knyttet til relativ deprivasjon (Gurr, 1970). Men tanken om at sosiale forskjeller utløser borgerkrig og andre former for politisk vold har også høstet mye kritikk (f.eks. Skocpol, 1979; Tilly, 1978). I løpet av de seneste år har en rekke prominente empiriske studier av borgerkrig avvist forklaringer relatert til frustrasjon mer generelt på grunnlag av analyser som ikke finner noen systematisk sammenheng mellom vanlige mål på deprivasjon og konflikt (f.eks. Collier og Hoeffler, 2004; Fearon og Laitin, 2003). Vi hevder at de motstridende funnene i denne litteraturen i stor utstrekning skyldes empiriske mål på ulikhet og frustrasjon som mangler en sterk teoretisk begrunnelse og ikke reflekter de mest relevante former for ulikhet, samt at analysene antar kausal homogenitet og ikke skiller mellom ulike typer intern konflikt.

I denne artikkelen, som bygger på flere av våre tidligere engelskspråklige arbeider, flytter vi fokus fra såkalt vertikal ulikhet (VI) mellom individer til horisontal ulikhet (HI) mellom grupper. I stedet for problematiske konvensjonelle individbaserte mål på frustrasjon foreslår vi nye indikatorer som klarere kan fange opp plausible politiske og økonomiske ulikheter på gruppenivå. Det finnes selvfølgelig mange eksisterende teoretiske studier av borgerkrig som legger vekt på betydningen av etniske og sosiale grupper (se f.eks. Gurr, 1993;

Stewart, 2008) og mange nyere empiriske studier har undersøkt hvilken effekt etnopolitisk og økonomisk ulikhet har på utbrudd av borgerkrig (f.eks. Cederman, Weidmann og Gleditsch, 2011; Østby, 2008). Disse studiene har imidlertid et begrenset geografisk omfang, og de fleste bruker enten enkeltgrupper eller andre subnasjonale enheter som analyseenhet. De lar seg derfor ikke enkelt sammenligne med den større og mer generelle, landorienterte borgerkrigs-litteraturen og tillater heller ikke sammenligning med risikoen for borgerkrig i land uten etniske skillelinjer.

Denne studien og arbeidene som den bygger på (se Buhaug, Cederman og Gleditsch, 2014; Cederman, Gleditsch og Buhaug, 2013) er de første som kombinerer et eksplisitt gruppefokus i teoribygging og data med et empirisk rammeverk for å finne landprofiler med høyere konfliktrisiko. Dette gjør at vi kan fange opp bedre de politiske forhold som fører til sosial frustrasjon, relatert til både etniske grupper som ekskluderes fra politisk innflytelse og systematiske økonomiske forskjeller og privilegier mellom etniske grupper. Analyser på landnivå gjør det også mulig å sammenligne systematisk våre gruppebaserte mål på ulikhet med standardindikatorer på vertikal ulikhet. I motsetning til analyser av horisontal ulikhet på gruppenivå kan vi vurdere risiko for både ikke-etniske og etniske borgerkriger. Sist, men ikke minst kan vi også vurdere i hvilken grad funn på gruppenivå i subnasjonale studier kan skaleres opp og om konklusjonene også gjelder når analysen er aggregert til landnivå.

Vi finner sterk støtte for at horisontal ulikhet og etnopolitisk diskriminering er konfliktfremmende. Land der en eller flere etniske grupper er betydelig fattigere enn landsgjennomsnittet og land der store grupper er ekskludert fra politisk innflytelse på nasjonalt nivå har betraktelig høyere risiko for å oppleve borgerkrig. Vi finner dessuten at horisontal økonomisk ulikhet eller ulikhet mellom grupper primært kan knyttes til separatistisk konflikt, mens utbredt etnopolitisk diskriminering av store grupper synes å motivere til væpnet mobilisering mot den sentrale regjeringsmakten. Tradisjonelle individbaserte mål på ulikhet og sosial frustrasjon, som f.eks. Gini-koeffisienten for inntektsforskjeller og diverse fraksjonaliseringsindekser, har derimot liten innflytelse på risikoen for borgerkrig.

Ulikhet, frustrasjon og politisk vold

Manger har kritisert tanken om at frustrasjon motiverer konflikt, lenge før Collier og Hoeffler (2004) satte opp *greed* mot *grievance* som alternative forklaringer på borgerkrig. I nyere konfliktforskning forbindes frustrasjon vanligvis med teorien om relativ deprivasjon, som hevder at frustrasjon over at materielle forventninger som ikke oppfylles kan lede til vold via psykologiske mekanis-

mer (Gurr, 1970; se også Davies, 1962; Huntington, 1968; Muller og Seligson, 1987). Tilly (1978) og andre ressursmobiliseringsteoretikere stiller spørsmål ved forklaringskraften til slike frustrasjonsbaserte teorier om politisk vold (se også Muller, 1972; Obershall, 1979; Skocpol, 1979). Disse kritikerne innvender særlig at frustrasjon er konstant og finnes i alle samfunn og derfor ikke kan forklare sporadiske voldsutbrudd. Forklaringer på kollektiv politisk vold, ifølge dette resonnementet, bør heller spores tilbake til hvorvidt ikke-statlige aktører har tilgang til materielle og organisatoriske ressurser for mobilisering. Fra dette ståstedet anses de begrunnelsene som opprørsbevegelse selv gir som upålitelige og lite relevante. Nyere kvantitativ forskning på borgerkrig peker i samme retning, selv om denne litteraturen for det meste består av tverrnasjonale panelstudier av borgerkriger, i motsetning til fokuset på bredere former for politisk uro eller eskaleringsdynamikk som var vanlig i tidligere sosiologisk forskning.

I det følgende vil vi utdype argumentene for hvorfor sosial misnøye likevel er relevant for å forstå borgerkrig. Disse argumentene kan deles inn i to hoveddimensjoner: de som fokuserer på etniske skillelinjer og de som fremhever økonomiske ulikheter.

Etnisk frustrasjon

Problemer med å måle frustrasjon direkte har gjort at mange forskere i stedet har undersøkt hvordan strukturelle forhold som sosiale skiller kan føre til voldelig konflikt. Selv om ulike typer skillelinjer, blant annet etter klasse, teoretisk kan knyttes til konfliktutbrudd, er det mest åpenbare alternativet å fokusere på etniske grupper. Dette skyldes både at de ofte er askriptive og lett synlige (enkelte religiøse skiller er unntak her) og at de har hatt åpenbar betydning i mange konflikter (Horowitz, 1985; Sambanis, 2001). Mange argumenter som knytter etnisitet til konflikt er vage og mangler ofte klare årsaksmekanismer. En rekke studier antyder at etnisk mangfoldige samfunn rommer interessekonflikter som er vanskelige å løse, gitt forskjellige preferanser og ulike tradisjoner (for sammenfattende framstillinger, se Alesina og La Ferrara, 2005; Kanbur, Rajaram og Varshney, 2010). I studier av borgerkrig mer spesifikt bruker Sambanis (2001) og Fearon og Laitin (2003) begrepet etnisk mangfold for å reflektere argumenter om hvordan etnisk og nasjonalistisk misnøye påvirker konfliktprosesser, enten primordialistiske konflikter mellom grupper eller forholdet mellom modernisering og etnisk identitet, som framhevet av Gellner (1983) og andre framstående nasjonalismeteoretikere.

Etnisk fraksjonalisering er det vanligste målet for å teste argumenter som knytter etnisitet til konflikt. Fraksjonaliseringsindekser blir operasjonalisert etter Herfindahls formel, $(1 - \sum S_i^2)$, hvor S_i angir en gruppe is relative andel,

som kan tolkes som et mål for større eller mindre mangfold eller sannsynligheten for at to tilfeldig utvalgte individer i en populasjon hører til ulike grupper. Easterly og Levine (1997), f.eks., beregnet en såkalt etnolingvistisk fraksjonaliseringsindeks (ELF) i en studie av økonomisk utvikling ved hjelp av data fra det gamle sovjetiske etnografiske *Atlas Narodov Mira* [*Atlas over Jordens Folk*].

De fleste studiene av etnisitet og konflikt tester om land med større etnisk mangfold har høyere risiko for borgerkrig. Andre forskere har lansert hypoteser om alternative kurvelineære sammenhenger, hvor risikoen for konflikt er lavere ved svært høy eller svært lav fraksjonalisering (f.eks. Collier og Hoeffler, 2004; Sambanis, 2001). Atter andre har hevdet at polarisering snarere enn mangfold øker faren for konflikt, særlig i en situasjon hvor det finnes to store etniske grupper (Montalvo og Reynal-Querol, 2005; Østby, 2008). Selv om disse argumentene skiller seg klart fra hverandre og baserer seg på ulike empiriske indikatorer ser alle de foreslåtte målene utelukkende på den demografiske størrelsen til grupper og ikke på gruppenes politiske status som opphav til usikkerhet og konflikt.

Konfliktlitteraturen har til nå ikke lyktes i å gi noe klart bilde av forholdet mellom etnisitet og borgerkrig. Mens noen forfattere, som Sambanis (2001) og Hegre og Sambanis (2006), finner belegg for at etnisk mangfold har en positiv effekt på konfliktutbrudd, finner andre studier ingen slik effekt (f.eks. Collier og Hoeffler, 2004; Fearon og Laitin, 2003). Siden fraksjonalisering ofte er blitt betraktet som et generelt mål på etnopolitisk relevans, har mange forskere sluttet at etnisk frustrasjon har liten eller ingen forklaringskraft.

I denne artikkelen foreslår vi alternative mål for etnopolitisk relevans. For å sammenlikne de ulike målene lar vi vår første hypotese uttrykke forventningen fra argumenter på individnivå knyttet til etnisk mangfold:

Hypotese 1: Sannsynligheten for borgerkrig øker med større etnisk mangfold.

Økonomisk frustrasjon

Den klassiske formuleringen av relativ deprivasjon, inspirert av Davies (1962), antar at konfliktskapende frustrasjoner stammer fra avstanden mellom forventninger og faktisk tilstand (Gurr 1970). Relativ deprivasjon kan imidlertid også defineres ut fra avstanden i inntekt og velstand til rikere samfunnslag. Marxistiske tolkninger av politisk vold som direkte konsekvens av klassekonflikt er naturligvis den mest rendyrkede formen av dette argumentet. I tillegg til slike eksplisitt ideologiske formuleringer finnes det også mange studier innen sammenlignende politikk og sosiologi som fokuserer på bondeopprør mot svært skjeve eiendomsforhold i utviklingsland (f.eks. Russett, 1964; Scott, 1976). For

eksempel hevder Booth (1991) at vedvarende ulikhet og utbytting av bønder av rike landeiere i Mellom-Amerika utløste revolusjonære angrep på sittende regimer i 1970- og 1980-årene. I denne framstillingen kan vi identifisere en distinkt årsakskjede som begynner med vedvarende ulikhet, som fører til misnøye i bondebefolkningen, som i sin tur nærer krav om politisk endring og omfordeling. Når de krenkede blir nektet slike reformer og kanskje til og med blir møtt med statlig undertrykkelse, vil de se få andre utveier enn væpnet opprør.

Det er vanskelig og ekstremt ressurskrevende å måle frustrasjon direkte i store populasjoner som omfatter mange land. De fleste relevante statistiske studiene bygger derfor på strukturelle indikatorer på ulikheter i enkeltpersoners eller husholdningers inntekt. Det mest brukte målet er Gini-koeffisienten, som gjenspeiler i hvilken grad den observerte inntektsfordelingen avviker fra helt lik fordeling der alle individer har samme inntekt. Høyere Gini-verdier betyr større ulikhet. De fleste borgerkrigsstudiene som anvender dette målet konkluderer med at det ikke finnes belegg for noen sammenheng mellom økonomisk ulikhet og konflikt. Selv om de innrømmer noen mulige problemer med dataene, tolker disse forskerne denne mangelen på belegg dithen at misnøye i det store og det hele er irrelevant for å forklare borgerkrig (Collier og Hoeffler, 2004; Fearon og Laitin, 2003).

Boix (2008) utvider standardargumentet om ulikhet og konflikt ved å ta faktormobilitet med i betraktningen. Han argumenter for at det bare er sannsynlig at det oppstår konflikt dersom ulikhet er knyttet til immobile ressurser, siden rike eliter da ikke kan ta med seg rikdommen utenlands hvis den blir truet av politiske endringer. Boix bygger ikke på direkte sammenligninger av inntektsnivåer, men på strukturelle mål på landeierskap, og finner sterk støtte for en sammenheng mellom forskjeller i velstand og konflikter. Innflytelsesrike formelle politisk-økonomiske modeller som tar klasser eller sosiale interesser som sentrale aktører, som Acemoglu og Robinson (2005), postulerer likeledes en sterk sammenheng mellom inntektsfordeling, preferanser for omfordeling og insentiver for voldelig revolusjon.

Den følgende hypotesen sammenfatter argumentene ovenfor:

Hypotese 2: Sannsynligheten for borgerkrig øker med økonomisk ulikhet mellom individer.

Den konvensjonelle litteraturen som forklarer utbrudd av borgerkriger, enten på individnivå eller mer generelt på samfunnsnivå, sier lite om hvilke aktører og strukturer som opererer mellom disse to nivåene, som f.eks. etniske grupper og organisasjoner. Dette gapet kan forklare de motstridende funnene og man-

gelen på støtte for en sammenheng mellom frustrasjon og borgerkrig. Vi går nå over til teorier som spesifikt framhever gruppenivåperspektivet.

Sammenhengen mellom horisontal frustrasjon og borgerkrig

Som vi har sett, baserer de vanligste empiriske målene på frustrasjon seg på individualistiske prinsipper og fanger ikke opp andre sosiale skillelinjer eller gruppestrukturer. Imidlertid utkjempes ikke borgerkriger primært mellom enkeltpersoner, men mellom regjeringer og organiserte ikke-statlige grupper. For å fange opp denne viktige distinksjonen vil vi som Stewart (2008) skille mellom vertikal ulikhet (VI) mellom enkeltpersoner og horisontal ulikhet (HI) mellom kulturelt definerte grupper. I denne studien konsentrerer vi oss om økonomiske og politiske aspekter ved horisontal ulikhet, som kan settes i direkte kontrast til vertikal inntektsulikhet som et mål på økonomisk frustrasjon og på etnisk fraksjonalisering som indikator på etnopolitisk mangfold og frustrasjon.

Nå er det selvfølgelig klart at man ikke kan ta samhörighet innad i etniske grupper for gitt, men funn i sosialpsykologisk forskning gir oss sterke grunner til å anta at individer ofte identifiserer seg med grupper (se Tajfel og Turner, 1979). Størrelsen på de sosiale systemene i den moderne verden gjør det nærmest umulig for aktører å definere seg gjennom direkte personlige relasjoner, og de er nødt til å basere seg på kategorisering for å kunne orientere seg i verden (Gellner, 1964). Massemedier, utdanning og andre mekanismer for identitetsoverføring gir politiske institusjoner muligheter til å fremme kollektive identiteter som ofte er ladet med betydelig følelsesmessig engasjement. Politiske ideologier kan skape sterk solidaritetsfølelse, særlig hvis de appellerer til nasjonalistiske verdier. I slike tilfeller overstyres individuelle preferanser av kollektive hensyn, hvilket innebærer at enkeltmennesket handler på vegne av gruppen og er villig til å ofre mye for en kollektiv identitet og abstrakte ideologiske prinsipper.

Etnopolitisk frustrasjon

Argumenter som baserer seg på etnisk mangfold, målt ved fraksjonalisering og andre individbaserte indekser, fanger ikke opp misnøye på gruppenivå og er derfor dårlige mål for å teste teorier om etniske konflikter og nasjonalisme. I stedet for kun å fokusere på etniske og demografiske faktorer bør vi se eksplisitt på det politiske forholdet mellom den eller de etniske gruppene som har makten og de som er ekskludert fra utøvende politisk makt (Cederman og Girardin, 2007). Ved å trekke inn politiske dimensjoner ved etnisitet kan vi også ta høyde for mulige endringer over tid, siden tilgang til makten og andre

politiske privilegier i et land kan forandre seg rask, til forskjell fra demografiske forhold som den relative størrelsen på grupper, som vanligvis bare endrer seg over svært lang tid.

Den franske revolusjon innledet en ny politisk epoke hvor nasjonalisme ble den dominerende kilden til politisk legitimitet. Tidligere hadde statene i liten grad grepet inn i innbyggernes sosiale liv, og nasjonale grenser ble primært trukket og justert utfra geopolitiske hensyn. Denne fleksibiliteten ble undergravd i et system som la vekt på at kulturelle og politiske grenser skulle sammenfalle (Gellner, 1983). Når statsdannelse ble det overordnede målet for framvoksende nasjonale bevegelser brøt det ut sterk konkurranse i områder der etniske og politiske skillelinjer krysset hverandre. Ved å ekskludere hele etniske grupper fra makten klarte elitene å samle makt og begrense fordelingen av godene til sin egen gruppe.

Slike ekskluderende strategier innebærer umiddelbare fordeler for den makt-havende gruppen, men kan samtidig gi grobunn for kollektiv motstand når misnøyen vokser blant de diskriminerte delene av befolkningen (Cederman, Wimmer og Min, 2010; Denny og Walter, 2014; Gurr, 1993). En mobiliseringsprosess blant ekskluderte grupper krever solid politisk lederskap. Følelsemessig engasjement og frustrasjon alene er ikke nok siden en svak bevegelse kan knuses av en sterk stat. Derfor er det bare opprørsorganisasjoner med tilstrekkelige materielle og organisatoriske ressurser som er i stand til å utfordre staten ved bruk av vold (Tilly, 1978). I motsetning til hva ressursmobiliserings-skolen antar, følger det imidlertid ikke automatisk at effekten av frustrasjon må overskygges av maktforskjeller. Vi hevder i stedet at jo sterkere misnøyens emosjonelle kraft er i utgangspunktet, desto større mulighet har grupper til å overvinne problemene med kollektiv handling og organisere væpnet motstand mot myndighetene (Goldstone, 2001). Siden frustrasjon er knyttet til graden av ulikhet kan vi formulere følgende hypotese:

Hypotese 3: Sannsynligheten for borgerkrig øker med etnopolitisk diskriminering.

Legg merke til at denne hypotesen framhever graden av eksklusjon i et land snarere enn størrelsen til den ekskluderte befolkningen (sml. Wimmer, Cederman og Min, 2009) eller etnisk mangfold mer generelt. Hvis den følelsesbaserte mekanismen skissert ovenfor er korrekt så burde vi kunne finne en særlig sterk sammenheng mellom konfliktutbrudd og diskriminering, den mest dyptgripende formen for eksklusjon.

Horisontal økonomisk frustrasjon

Ulikhet mellom samfunnsgrupper må ikke kun betraktes som et langvarig resultat av forskjeller i ferdigheter eller i tilgangen på ressurser mellom grupper. Det er også en konsekvens av en ekskluderingspolitikk der politiske eliter systematisk styrer fordelingen av goder basert på kategorier eller grupper (Boone, 2003; Tilly, 2007). Objektive ressursasymmetrier mellom ulike grupper kan oppstå på mange måter, blant annet gjennom kolonialisme og interne maktforhold (Williams, 2003), men disse er ikke i seg selv nok til å skape frustrasjon. Medlemmer av marginaliserte grupper må først bli oppmerksomme på tilstanden de befinner seg i, gjennom en eksplisitt sammenligning med andre grupper, og deretter bli overbevist om at den ujevne fordelingen av velstand ikke bare er urettferdig, men faktisk skyldes staten og de styrende eliter (Gamson, 1992).

Nok en gang forventer vi at andre faktorer kan påvirke sannsynligheten for konflikt, deriblant særlig maktforholdet mellom den ikke-statlige utfordrer og statsmakten (f.eks. Buhaug, 2010). Men som vi framholdt i forbindelse med hypotese 3, bør omfanget av strukturell ulikhet i et samfunn ha en merkbar effekt på utbrudd av voldelige konflikter dersom det er en mellomliggende frustrasjonsmekanisme i årsaksprosessen.

I kontrast til de svake empiriske resultatene av studier som fokuserer på vertikal ulikhet, argumenterer Horowitz (1985) med tyngde for at både relativt "fattige" og "velstående" grupper har større sannsynlighet for konflikt. Stewarts (2008) serie av casestudier gir sterk empirisk støtte til betydningen av horisontal ulikhet, og Cederman, Weidmann og Gleditsch (2011) finner også støtte i en global analyse der de anvender geografisk disaggregerte økonomiske data til å lage nye mål på velstandsfordeling og horisontal ulikhet mellom etniske grupper.

Vi kan nå formulere den siste hypotesen:

Hypotese 4: Sannsynligheten for borgerkrig øker med økonomisk ulikhet mellom grupper.

Tidligere studier om hvordan ulikhet i økonomiske og politiske privilegier mellom grupper er forbundet med utbrudd av borgerkrig har vesentlig fokusert på grupper som analyseenhet. Vår forskning er blant de første til å undersøke dette systematisk og globalt på landnivå. En viktig del av analysen er derfor å undersøke hvorvidt tidligere funn om horisontal ulikhet og konflikt på gruppenivå er skalerbare, dvs. om de lar seg gjenskape med landnivådata hvor også

land uten klare grupper eller politisk relevante etniske skillelinjer er med i analyseutvalget.

Data og forskningsdesign

For å evaluere hypotesene gjennomfører vi en statistisk analyse av borgerkrigsutbrudd blant alle selvstendige stater i perioden 1960–2005. Et viktig bidrag som skiller denne analysen fra tidligere landnivå-studier er at vi benytter mer teoretisk begrunnede mål på politisk og økonomisk ulikhet basert på informasjon og data på gruppenivå. Oppskaleringen til landnivå gjør også at funnene er mer umiddelbart sammenlignbare med andre studier på landnivå som f.eks. Collier og Hoeffler (2004) og Fearon og Laitin (2003) enn tidligere funn fra gruppe-spesifikke analyser (f.eks. Cederman, Weidmann og Gleditsch, 2011).

Vi benytter konfliktdata fra UCDP/PRIO Armed Conflict Database (Themnér og Wallensteen, 2011). Konfliktutbrudd er her definert som det første året med aktive kamphandlinger mellom en stat og en ikke-statlig aktør som medfører minst 25 drepte (totalt 183 utbrudd). I tillegg anvender vi en kategorisert konfliktvariabel som skiller mellom tre ulike typer av konflikt: (1) etnisk separatist konflikt; (2) etnisk revolusjonær konflikt som forsøker å erobre regjeringsmakten sentralt; og (3) ikke-etnisk konflikt, ettersom tidligere forskning har vist at disse konflikttypene kan forklares delvis av forskjellige faktorer. Vi tilordner deltakelse i konflikt til individuelle etniske grupper gjennom ACD2EPR-prosjektet (se Wucherpfenning et al., 2012). En konflikt er kodet som etnisk dersom aktøren(e) i en borgerkrig framsetter krav på vegne av bestemte etniske grupper og rekruttering av krigere følger etniske skillelinjer. Både etnolingvistiske og etnoreligiøse forskjeller fanges opp av denne operasjonaliseringen. Skillet mellom separatistiske og revolusjonære konflikter følger UCDP/PRIO-datasettets klassifisering av om krigen foregår over et bestemt territorium eller regjeringsmakten. Se dokumentasjonen til Ethnic Power Relations-prosjektet (EPR; Wimmer, Cederman og Min, 2009) for definisjoner og videre informasjon om utbredelsen av politisk relevante etniske grupper.

For å teste den første hypotesen, om sammenhengen mellom etnisk mangfold og konflikt, anvender vi Fearon og Laitins (2003) etnolingvistiske fraksjonaliseringsindeks, ELF, der høyere verdier angir mer fragmenterte samfunn. Som mål på individuell økonomisk ulikhet (hypotese 2) benytter vi en Gini-indeks, GINI, for inntektsspredning. Denne er kalkulert på bakgrunn av data fra World Income Inequality Database, der høyere verdier indikerer at en større andel av inntektene tilfaller den økonomiske eliten.

Horisontal politisk ulikhet (hypotese 3) angir grad av etnopolitisk diskriminering, basert på EPR-databasen. I henhold til EPR-dataene er diskriminering

den mest omfattende formen for politisk eksklusjon og kjennetegnes ved at ”medlemer av gruppen er utsatt for aktivt, bevist, og målrettet diskriminering med det formål å ekskludere gruppen fra makt både regionalt og nasjonalt” (vår oversettelse, EPR v.1.1 kodebok, s. 4). Siden vi forventer at befolkningsstørrelse påvirker både den kollektive følelsen av urettferdighet og faktisk militær kapasitet benytter vi et mål kalt DISC som angir den demografiske andelen til den største diskriminerte gruppen i landet, i forhold til de(n) etniske gruppen(e) som utgjør det styrende regimet. Jo større den diskriminerte gruppen er, relativt til makthaverne, jo høyere verdi. For etnisk homogene land og land der etnisitet mangler politisk relevans er DISC satt til null.

Horisontal økonomisk ulikhet (hypotese 4) fanger opp grad av økonomisk marginalisering for en (eller flere) etniske grupper. Vi bruker bruttonasjonalprodukt per innbygger som et mål for landets gjennomsnittlige inntekt. For å generere gruppe-spesifikke inntektsdata etter mal av Cederman, Weidmann og Gleditsch (2011) kombinerer vi Nordhaus’ (2006) geografiske data for økonomisk aktivitet over geografiske celler med de geografiske polygonene for etniske grupper i GeoEPR-dataene (Wucherpfennig et al., 2011). Vår fjerde og siste forklaringsvariabel, INEQ, er således definert som raten mellom et lands gjennomsnittsinntekt og den gjennomsnittlige inntekten for den fattigste etniske gruppen i landet. Høyere verdi indikerer større relativt økonomisk gap mellom gjennomsnittet og den fattigste gruppen. Som for horisontal etnopolitisk ulikhet setter vi verdien på INEQ lik null for etnisk homogene land og land der etnisitet er politisk irrelevant.

De statistiske modellene inkluderer også et begrenset utvalg av kontrollvariabler som kan tenkes å påvirke sammenhengen mellom ulikhet og konflikt. Disse er bruttonasjonalprodukt (BNP) per innbygger fra Penn World Tables (Heston, Summers og Aten, 2009), demokrati fra Scalar Index of Politics (SIP, Gates et al., 2006), befolkningsstørrelse fra Penn World Tables (Heston, Summers og Aten, 2009), samt pågående konflikt i et land for å kontrollere for avhengighet over tid (Themnér og Wallensteen, 2011). Alle kontrollvariablene angir verdi for forrige år, og BNP og befolkning er i tillegg logaritmetransformert for å redusere skjevhet og den lange høyre halen i den opprinnelige fordelingen.

Analyse og diskusjon

En enkel korrelasjonsanalyse viser at de fire forklaringsvariablene er langt fra identiske og således fanger opp ulike aspekter av ulikhet. Faktisk er målene på vertikal og horisontal økonomisk ulikhet svakt *negativt* korrelert ($r = -0,01$; verdier for år 2000). Etnisk mangfold er heller ingen god indikator på grad av

etnopolitisk eksklusjon ($r = 0,13$). En enkel sammenlikning med borgerkrig for analyseperioden viser videre at indeksen for vertikal inntektsulikhet ikke korrelerer med konfliktutbrudd overhodet (GINI: $r < 0,01$) mens de tre andre målene antyder moderate korrelasjoner (ELF: $r = 0,09$; DISC $r = 0,06$; INEQ $r = 0,06$). Bivariate sammenlikninger av denne typen har dog begrenset verdi og vi er uansett mer interessert i å avdekke i hvilken grad forskjellige mål for økonomisk og etnopolitisk ulikhet kan forklare risiko for borgerkrig. Til dette er multivariat regresjonsanalyse et mer egnet verktøy.

Av plasshensyn viser vi bare resultatene fra hovedmodellen for hver av de to avhengige variablene, se tabell 1. Modell 1 beregner de fire ulikhetsmålenes effekt på borgerkrigsutbrudd for alle land mellom 1960 og 2005. Som forventet finner vi sterk støtte for vårt argument om at systematiske forskjeller i økonomiske og politiske privilegier mellom befolkningsgrupper er assosiert med høyere konfliktrisiko. Begge målene for horisontal ulikhet er signifikante med 1 prosents feilmargin. Effektenes størrelse er betydelige; en endring fra 10. til 90. prosentil på INEQ (tilsvarende forskjellen mellom Danmark og Sør-Afrika i 2005) medfører en økning i konfliktrisiko på 25 prosent dersom alle andre faktorer holdes konstant. Effekten av politisk eksklusjon (DISC) er i samme størrelsesorden. Vi ser også at etnisk mangfold (ELF) har en positiv og signifikant effekt med 5 prosents usikkerhet i tabell 1, men denne effekten skyldes nok primært strukturelle utfordringer knyttet til å styre mer fragmenterte samfunn (f.eks. uenigheter om fordelingspolitikk, minoritetsrettigheter, etc.) snarere enn iboende uforenligheter mellom etniske grupper. Vi finner ingen systematisk og direkte sammenheng mellom individuell inntektsfordeling (GINI) og konfliktrisiko. Kontrollvariablene oppfører seg i tråd med tidligere forskning. Både befolkningsstørrelse og lav økonomisk utvikling er sterkt og signifikant assosiert med større sjanse for konfliktutbrudd. Ifølge modell 1 har et fattig land (10. prosentil, tilsvarende Den sentralafrikanske republikk i 2005) hele fire ganger så høy konfliktrisiko som et utviklet land (90. prosentil, f.eks. Hellas i 2005) når andre faktorer holdes konstant.

I andre steg av analysen estimerer vi variabeffektene separat for hver av tre mulige konflikttyper via multinomisk logistisk analyse. Tidligere forskning har vist at separatist- (også kalt territorielle) konflikter i stor grad skyldes andre forhold enn konflikter over styresett, eller revolusjonære konflikter (Buhaug, 2006). Resultatene, som vist i modell 2, kan virke uoversiktlige, men de følger en klar logikk. Vi finner at diskriminering av store etniske grupper først og fremst øker faren for revolusjonær konflikt. Dette kan forklares ved at kun opposisjonsgrupper som har støtte av en betydelig andel av befolkningen (f.eks. Hutuene i Burundi) har en reell sjanse for å beseire regimet og overta sentral-

Tabell 1: Ulikhet, eksklusjon og konfliktutbrudd, 1960-2005

		1	2		
		Alle typer konflikt	Etnisk separatist	Etnisk revolusjonær	Ikke-etnisk
ELF	}	0,968*	1,208	1,953*	0,477
		(0,412)	(0,919)	(0,889)	(0,515)
GINI	}	-0,003	-0,029	-0,030	0,024*
		(0,010)	(0,022)	(0,025)	(0,011)
DISC	}	1,306**	0,170	2,961**	0,638
		(0,330)	(0,692)	(0,646)	(0,593)
INEQ	}	0,322**	0,577**	-0,279	0,218
		(0,092)	(0,138)	(0,434)	(0,189)
Demokrati		0,349	1,248	-0,031	-0,157
		(0,345)	(0,649)	(0,811)	(0,458)
Befolkning		0,221**	0,367**	0,037	0,165
		(0,075)	(0,120)	(0,169)	(0,100)
BNP per innbygger		-0,456**	-0,851*	-0,435	-0,198
		(0,146)	(0,355)	(0,297)	(0,197)
Pågående borgerkrig		-0,012	0,224	-1,060	0,166
		(0,297)	(0,439)	(1,045)	(0,351)
Konstantledd		-5,881**	-7,856**	-5,003*	-6,940**
		(0,841)	(1,750)	(2,178)	(1,129)
Observasjoner		5,219		5,219	

Note: *VI* = vertikal ulikhet, *HI* = horisontal ulikhet. Logit- (1) og multinomisk logit-koeffisienter (2) med robuste standardfeil i parentes; ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$.

makten. Mindre, gjerne perifere etniske grupper som er engasjert i væpnet motstand kan i beste fall håpe på løsrivelse eller større grad av autonomi gjennom vellykket geriljakrigføring (f.eks. Cabinda-eksklaven i Angola). Dette forklarer også hvorfor økonomisk marginaliserte grupper, representert ved INEQ, kun har signifikant effekt på separatist-konflikter. De aller fattigste gruppene er nesten uten unntak små og de har heller ikke de økonomiske ressursene som kreves for krigføring for å overta regjeringsmakten. Slik sett reflekterer ulikhetsmålene også land-spesifikke variasjoner i marginaliserte gruppers muligheter for å utfordre sentralmakten gjennom væpnet motstand. Som forventet finner vi at de tradisjonelle individnivå-baserte målene på sosial frustrasjon,

ELF og GINI, er svakere korrelert til konfliktrisiko, men vi noterer oss at inntekstulikheter mellom individer har en viss effekt på ikke-etniske konflikter i våre data (se også Bartusevičius, 2014). Blant kontrollvariablene er det bare mindre forskjeller fra tidligere funn.

I andre analyser som er dokumentert i Cederman, Gleditsch og Buhaug (2013) viser vi at den empiriske støtten til etnopolitisk eksklusjon og horisontal økonomisk ulikhet består når vi erstatter stater med etniske grupper eller subnasjonale geografiske enheter som analyseenhet. Likeledes viser vi at funnene ikke kan avvises som resultat av endogenitet – altså at kausaleffekten mellom ulikhet eller eksklusjon og konflikt virker i motsatt retning. Resultatene våre er også robuste for endringer i operasjonalisering av nøkkelvariablene, inkludert definisjonen av borgerkrig, og for justeringer av utvalget.

Et relevant spørsmål som ikke besvares direkte av denne studien er hvorvidt analyseperioden (1960-2005) er unik i et lengre historisk perspektiv og om funnene således ikke kan forventes å være representative for tidligere perioder. Et utførlig svar på dette spørsmålet vil kreve en mer dyptgående analyse enn det er rom for her, men vi ser i prinsippet ingen grunner til at dynamikken beskrevet her ikke også skulle gjelde for andre tidsperioder. Mens de fleste borgerkrigene i moderne tid karakteriseres av etniske skillelinjer, ofte farget av fortidens kolonistyre, var økonomiske skiller og klassekamp mellom den landeiende eliten og de store urbane massene dominerende i 1800-tallets revolusjonære bevegelser i Europa. Dette mønstret er konsistent med funnene fra modell 2, der vi finner en signifikant effekt av inntekstulikhet på ikke-etnisk konflikt, selv om alliansene av arbeidere og den mindre middelklassen langt på vei tilsier en horisontal fortolkning av rådende sosioøkonomisk og politisk ulikhet. Eric Hobsbawm (1962: 205-206) beskriver opptakten til revolusjonene av 1848 på følgende måte:

Men det var mest oppmerksomhet rundt fattigdom ... i byer og industrialiserte områder, hvor de fattige sultet på en mindre passiv måte og var vanskeligere å overse. Om realinntektene faktisk falt er ennå et omstridt historisk spørsmål, men som vi har sett hersker det ingen tvil om at de vanlige karene for fattige i byer ble forverret og at gapet mellom fattige og rike ble større og mer synlig (vår oversettelse).

Konklusjon

Til tross for at det er allment antatt at materielle og politiske ulikheter kan skape sosial uro og borgerkrig har mange framstående forskere i den empiriske borgerkrigslitteraturen avvist at det finnes noen slik sammenheng. De har hev-

det at frustrasjon er så allment utbredt at det ikke kan brukes til å skille mellom utbrudd av krig og perioder med fred. Men våre funn viser at det finnes gode grunner til å være skeptisk til at deres empiriske resultater faktisk gir støtte en slik tolkning. Teoretiske svakheter og anvendte mål med svak validitet og samsvar med teori er etter vår mening viktige grunner til at tidligere forskning ikke har klart å etablere robuste sammenhenger mellom mål på sosial ulikhet og borgerkrig. I stedet for å se på individuelle forskjeller i privilegier som hovedårsakene til frustrasjon i et samfunn, har vi vist at politiske og sosioøkonomiske forskjeller øker risikoen for borgerkrig når de overlapper med etniske skillelinjer.

Flere nyere disaggregerte studier har vist at økonomisk og politisk horisontal ulikhet på subnasjonalt nivå eller blant etniske grupper øker faren for væpnet opprør. Vi har vist at man kan finne liknende funn på landnivå gjennom bedre teoretiske funderte mål som reflekterer ulikhet mellom grupper. En analyse med mål for både økonomisk og politisk horisontal ulikhet på landnivå gjør det også mulig å direkte sammenlikne våre resultater med standardindikatorer på vertikal ulikhet. Et annet innovativt aspekt med analysen er skillet mellom separatistkonflikter og konflikter knyttet til styresett. Når disse nyansene er introdusert trer det fram et klart bilde: økonomisk marginalisering øker risikoen for separatistkonflikter mens etnopolitisk diskriminering primært kan kobles til revolusjonære konflikter. Konvensjonelle mål på etnisk mangfold og vertikal økonomisk ulikhet har derimot relativt liten forklaringskraft.

Funnene som er presentert her har også betydelig politisk relevans. For det første gir våre gruppebaserte indekser for horisontal ulikhet bedre prediksjoner for framtidige borgerkriger enn konvensjonelle mål på etnisk fraksjonalisering og inntektsforskjeller (se Buhaug, Cederman og Gleditsch, 2014 samt f.eks. Goldstone et al., 2010). Særlig viser endringer i etnopolitisk diskriminering i mange land et systematisk dynamisk mønster som samsvarer med utbrudd av borgerkrig. For det andre bekrefter våre resultater tidligere funn når det gjelder viktigheten av politisk etnisk nasjonalisme for at sosial ulikhet skal føre til mobilisering og politisk vold. Dette perspektivet forteller oss at det også i framtiden vil være ekstremt vanskelig å finne varige løsninger på konflikt, og kriger som formelt slutter vil med høy sannsynlighet blusse opp igjen, så lenge de underliggende problemene med politisk eksklusjon eller horisontal økonomisk ulikhet vedvarer. Å inkludere tidligere diskriminerte befolkningsgrupper og la dem ta del i den politiske makten og redusere ulikhet langs etniske linjer ved hjelp av en mer rettferdig fordeling av offentlige goder og privilegier er etter vår mening en mer lovende tilnærming for å fremme fred og stabilitet enn kort-

siktige forsøk på å styrke staten ved å gi støtte til illegitime og ekskluderende regimer i stabilitetens navn.

Litteratur

- Acemoglu, Daron og James A. Robinson (2005). *Economic Origins of Dictatorship and Democracy*. New York: Cambridge University Press.
- Alesina, Alberto og Eliana La Ferrara (2005). Ethnic diversity and economic performance. *Journal of Economic Literature* 43 (3): 762-800.
- Bartusevičius, Henrikas (2014). The inequality-conflict nexus re-examined: income, education, and popular rebellions. *Journal of Peace Research* 51 (1): 35-50.
- Boix, Carles (2008). Economic roots of civil wars and revolutions in the contemporary world. *World Politics* 60 (3): 390-437.
- Boone, Catherine (2003). *Political Topographies of the African State: Territorial Authority and Institutional Choice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Booth, John A. (1991). Socioeconomic and political roots of national revolts in Central America. *Latin American Research Review* 26 (1): 33-73.
- Boswell, Terry og William J. Dixon (1993). Marx's theory of rebellion: a cross-nation analysis of class exploitation, economic development and violent revolt. *American Sociological Review* 58 (5): 681-702.
- Buhaug, Halvard (2006). Relative capability and rebel objective in civil war. *Journal of Peace Research* 43 (6): 691-708.
- Buhaug, Halvard (2010). Dude, where's my conflict? *Conflict Management and Peace Science* 27(2): 107-128.
- Buhaug, Halvard, Lars-Erik Cederman og Kristian Skrede Gleditsch (2014). Square pegs in round holes: inequalities, grievances and civil war. *International Studies Quarterly* 58 (2): 418-431.
- Cederman, Lars-Erik og Luc Girardin (2007). Beyond fractionalization: mapping ethnicity onto nationalist insurgencies. *American Political Science Review* 101 (1): 173-185.
- Cederman, Lars-Erik, Kristian Skrede Gleditsch og Halvard Buhaug (2013). *Inequality, Grievances and Civil War*. New York: Cambridge University Press.
- Cederman, Lars-Erik, Nils B. Weidmann og Kristian Skrede Gleditsch (2011). Horizontal inequalities and ethnonationalist civil war: a global comparison. *American Political Science Review* 105 (3): 478-495.
- Cederman, Lars-Erik, Andreas Wimmer og Brian Min (2010). Why do ethnic groups rebel? New data and analysis. *World Politics* 62 (1): 87-119.
- Collier, Paul og Anke Hoefler (2004). Greed and grievance in civil war. *Oxford Economic Papers* 56 (4): 663-595.

- Davies, James Chowning (1962). Toward a theory of revolution. *American Sociological Review* 6 (1): 5-19.
- Denny, Elaine K. og Barbara F. Walter (2014). Ethnicity and civil war. *Journal of Peace Research* 51 (2): 199-212.
- Easterly, William og Ross Levine (1997). Africa's growth tragedy: policies and ethnic divisions. *Quarterly Journal of Economics* 112 (4): 1203-1250.
- Fearon, James D. og David D. Laitin (2003). Ethnicity, insurgency and civil war. *American Political Science Review* 97 (1): 75-90.
- Gamson, William (1992). *Talking Politics*. New York: Cambridge University Press.
- Gates, Scott, Håvard Hegre, Mark Jones og Håvard Strand (2006). Institutional inconsistency and political instability: polity duration, 1800–2000. *American Journal of Political Science* 50 (4): 893-908.
- Gellner, Ernest (1964). *Thought and Change*. London: Widenfeld & Nicolson.
- Gellner, Ernest (1983). *Nations and Nationalism*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Goldstone, Jack A. (2001). Toward a fourth generation of revolutionary theory. *Annual Review of Political Science* 4: 139-187.
- Goldstone, Jack A., Robert H. Bates, David L. Epstein, Ted Robert Gurr, Michael B. Lustik, Monty G. Marshall, Jay Ulfelder og Mark Woodward (2010). A global model for forecasting political instability. *American Journal of Political Science* 54 (1): 190-208.
- Gurr, Ted Robert (1970). *Why Men Rebel*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Gurr, Ted Robert (1993). *Minorities at Risk: A Global View of Ethnopolitical Conflicts*. Washington, DC: United States Institute of Peace Press.
- Hegre, Håvard og Nicholas Sambanis (2006). Sensitivity analysis of empirical results on civil war onset. *Journal of Conflict Resolution* 50 (4): 508-535.
- Heston, Alan, Robert Summers og Bettina Aten (2009). *Penn World Table Version 6.3*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania.
- Hobsbawm, Eric (1962). *The Age of Revolution, 1789-1848*. London: Weidenfeld & Nicolson.
- Horowitz, Donald L. (1985). *Ethnic Groups in Conflict*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Huntington, Samuel P. (1968). *Political Order in Changing Societies*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Kanbur, Ravi, Prem Kumar Rajaram og Ashutosh Varshney (2010). Ethnic diversity and ethnic strife: an interdisciplinary perspective. *World Development* 39 (2): 147-158.
- Laitin, David D. (2007). *Nations, States, and Violence*. Oxford: Oxford University Press.

- Montalvo, José G. og Marta Reynal-Querol (2005). Ethnic polarization, potential conflict and civil wars. *American Economic Review* 95 (3): 796-816.
- Muller, Edward N. (1972). A test of a partial theory of potential for political violence. *American Political Science Review* 66 (3): 928-959.
- Muller, Edward N. og Mitchell A. Seligson (1987). Inequality and Insurgency. *American Political Science Review* 81 (2): 425-451.
- Nordhaus, William D. (2006). Geography and macroeconomics: new data and new findings. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America* 103 (10): 3510-3517.
- Oberschall, Anthony (1978). Theories of social conflict. *Annual Review of Sociology* 4: 291-315.
- Russett, Bruce M. (1964). Inequality and instability: the relation of log tenure to politics. *World Politics* 16 (3): 442-454.
- Sambanis, Nicholas (2001). Do ethnic and nonethnic civil wars have the same causes? A theoretical and empirical inquiry. *Journal of Conflict Resolution* 45 (3): 259-282.
- Scott, James C. (1976). *The Moral Economy of the Peasant: Rebellion and Subsistence in Southeast Asia*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Skocpol, Theda (1979). *States and Social Revolutions: A Comparative Analysis of France, Russia and China*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Stewart, Frances (red.) (2008). *Horizontal Inequalities and Conflict: Understanding Group Violence in Multiethnic Societies*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Tajfel, Henri og John C. Turner (1979). An integrative theory of intergroup conflict, pp. 33-47 i William G. Austin og Stephen Worchel (red.), *The Social Psychology of Intergroup Relations*. Monterey, CA: Brooks Cole.
- Themnér, Lotta og Peter Wallensteen (2011). Armed conflict, 1946-2010. *Journal of Peace Research* 48 (4): 525-536.
- Tilly, Charles (1978). *From Mobilization to Revolution*. New York: McGraw-Hill.
- Tilly Charles (2007). Poverty and the politics of exclusion, pp. 45-75 i Deepa Narayan og Patti Petesch (red.), *Moving Out of Poverty: Cross-Disciplinary Perspectives on Mobility*. Washington, DC: The World Bank.
- Williams, Robin M. Jr. (2003). *The Wars Within: Peoples and States in Conflict*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Wimmer, Andreas, Lars-Erik Cederman og Brian Min (2009). Ethnic politics and armed conflict: a configurational analysis of a new global data set. *American Sociological Review* 74 (2): 316-337.
- Wucherpennig, Julian, Nils B. Weidmann, Luc Girardin, Lars-Erik Cederman og Andreas Wimmer (2011). Politically relevant ethnic groups across space and time: introducing the GeoEPR Dataset. *Conflict Management and Peace Science* 28 (5): 423-437.

Østby, Gudrun (2008). Polarization, horizontal inequalities, and violent civil conflict.
Journal of Peace Research 45 (2): 143-162.